

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060101

DOM
2015-06-12
Stockholm

Mål nr
M 6028-14

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2014-06-18 i mål nr M 3103-12, se bilaga A

KLAGANDE

1. Kammarkollegiet
2. Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund
Ombud: S N
3. Älvräddarnas Samorganisation

MOTPART

Jämtkraft Aktiebolag
Ombud: J A N

SAKEN

Ansökan om återkallelse av tillstånd enligt 24 kap. 3 § miljöbalken gällande Långforsens kraftverk, Krokoms kommun, Jämtlands län

---

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandena.

BAKGRUND

På ansökan om att få anlägga elektrisk kraftstation vid Långforsen samt företa erforderliga byggnader och dämning för tillgodogörandet av behövlig vattenkraft prövade Undersåkers och Offerdals tingslags häradsrätt i utslag den 7 augusti 1918 lagligt förklara att hinder inte mötte för utförande av de med ansökningen avsedda byggnaderna och andra anläggningar i huvudsaklig överensstämmelse med en av rättens sakkunnige upprättad ritning. Som villkor skulle gälla att den närmast intaget till vattenverket belägna hälften av undervattensdammen tvärs över vattendraget skulle utföras i enlighet med på ritningen angivna förslaget ”sektion 1” och andra hälften av samma damm enligt å ritningen utmärkta förslaget ”sektion 2”. Häradsrätten fann att ytterligare bestämmelser för flottningens bedrivande inte erfordrades. Några föreskrifter tillskydd för fiskvandringen lämnades inte.

Av protokollet framgår att det allmänna ombudet hade yrkat att föreskrifter skulle lämnas så att fiskens fria upp- och nedgång i vattendraget inte skulle hindras, men att rättens sakkunnige inte ansåg sådana anordningar erforderliga. Den sakkunnige konstaterade att kungsådra eller allmän flottningsled inte fanns i vattendraget. Av protokollet framgår att vid förrättningen inhöggs en järndubb i intagets högra betongpelare till markering av den höjd till vilken undervattensdammen fick uppföras.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Kammarkollegiet har yrkat bifall till sin i mark- och miljödomstolen förda talan så som den redovisas i mark- och miljödomstolens dom med den justeringen att villkor för utrivningen föreskrivs i enlighet med alternativyrkandet och att föreskriften att utrivningen ska var utförd senast den 31 december 2014 utgår.

Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund samt Älvräddarnas Samorganisation har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska bifalla Kammarkollegiets talan.

Jämtkraft AB har bestritt ändringsyrkandena.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN Kammarkollegiet

Kammarkollegiet har åberopat samma grunder och omständigheter som i mark- och miljödomstolen samt gjort följande tillägg.

Anläggningen har ändrats i förhållande till ritningen som låg till grund för 1918 års tillstånd. Av 1921 års dom avseende flottningsföreningens ansökan framgår att bolaget underlåtit att uppföra skibord på högra sidan av dammen. Den betong som påstås dels finnas i dammen, dels i den ändring av dammen som skedde nedströms, finns inte redovisad i 1918 års tillstånd. Nuvarande anläggning motsvarar inte heller i övrigt exakt den anläggning och den vattenverksamhet som anges i tillståndet. Detta gäller bl.a. dammens höjd och utförande, dämningshöjden, antalet turbiner i kraftstationen, storlek på intaget samt längden av utloppskanalen. Fråga är vilka ändringar som kan ske av en damm för att det ska anses såsom den tillståndsgivna anläggningen.

Utifrån nuvarande förhållanden har dammen inte angiven funktion fullt ut eftersom den inte vidmakthållits. Ett efterföljande av tillståndet innebär att den vattenverksamhet som tillståndet medger bedrivs enligt tillståndet. Av utredningen i målet framgår att under de senaste femton åren har drift, dvs. avledning av vatten endast kunnat ske ett begränsat antal år, och då har driften inte inneburit att produktion uppnås på fullgott sätt. Underlaget i målet om tidigare elproduktion och att det finns tre andra tillståndsmål visar att bolaget varken har faktisk möjlighet eller rättslig sådan att återuppta elproduktion i full omfattning till följd av bestämmelserna i 4 kap. 6 § och 7 kap. 28 a § miljöbalken. Om tillståndshavaren valt att inte utnyttja tillståndet innebär återkallelsen i så fall inte några konsekvenser för denne.

Tillståndsprövningen omfattar inte alla de förhållanden som en tillståndsprövning ska omfatta år 2014. Miljöbalkens bestämmelser utifrån miljökvalitetsnormerna har ett antal parametrar och kvalitetsfaktorer som inte kan ha beaktats år 1918. Fiskvandring som begrepp år 1918 är ett annat idag med den ökade kunskapen, att flera arter har

behov av vandringsmöjligheter och att det moderna provningssystemet innebär provning av nämnda parametrar och kvalitetsfaktorer.

Det är tillståndet från år 1918 som innebär hinder för att klara gynnsam bevarandestatus och god ekologisk status. Tillståndet medger anläggningen i tillståndsgivet skick, i det skicket föreligger en visad konsekvens, dvs. att normen och gynnsam bevarandestatus inte uppnås. Tillståndet innebär att Sveriges åtagande mot EU inte klaras.

Miljöbalkens bestämmelse i 24 kap. 3 § miljöbalken hänvisar inte till den skadeståndsgrundande underhållsplikten i 11 kap. 17 § miljöbalken. Även tämligen nedgångna anläggningar måste kunna få tillstånden återkallade. Av 11 kap. 2 § miljöbalken framgår att lagning av damm kan vara en underhållsåtgärd även om den inte omfattas av underhållsskyldigheten enligt 11 kap. 17 § och strikt ansvar enligt 18 § samma balk. Alla underhållsåtgärder är dock tillståndspliktiga som huvudregel eftersom det inte finns något undantag stadgat för detta enligt 11 kap. 9 § första stycket miljöbalken. Skador på fastigheter som även är sökandens egendom ska beaktas. För att få igång verksamheten krävs dock omfattande tillståndsprövningar. Brister i underhållet kan få konsekvensen att återkallelse kan ske om underlåtenheten att vidta underhåll medfört att förfallet har gått så långt att vattenverksamheten inte längre kan bedrivas. Bolaget har ingen ursäkt för sin passivitet. De påstådda åtgärderna omfattar bl.a. tillstånds-prövning av annan verksamhet. I övrigt kan inte olika rättsliga åtgärder anses utgöra underhållsåtgärder i faktisk mening.

Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund

Tillståndet från 1981 orsakar olägenhet av väsentlig betydelse då det inte är förenligt med gällande EU-rätt eller miljöbalken samt har en kraftigt negativ inverkan på andra allmänna intressen och näringar såsom sportfiske, turism och landsbygdsutveckling. Målen för ramvattendirektivet och art- och habitatdirektivet uppnås inte om det givna tillståndet följs med bibehållen damm osv. Rätten att bibehålla anläggningen bidrar till att gynnsam bevarandestatus samt gälände miljökvalitetsnorm inte uppnås. Detta förutsågs inte vid 1918 års provning.

Älvräddarnas Samorganisation har i huvudsak anslutit sig till vad övriga medparter och remissinstanserna anfört samt tillagt följande. Öppningen i dammen har funnits sedan i vart fall år 1990 i enlighet med vad som framgår av tidningsartikel från juli/augusti 1991 i tidningen Sportfiske. År 2006 fattades beslut om att området ska utgöra Natura 2000-område. Utredningen visar att energiproduktionen vid anläggningen är marginell och inte kompenserar för de olägenheter som den medför.

Jämtkraft AB har åberopat samma grunder och omständigheter som i mark- och miljödomstolen samt gjort följande tillägg.

Den prövning som skedde år 1918 innebar att vattenanläggningen Långforsens vattenkraftverk och dess inverkan på vattenförhållandena prövades. En dom enligt 1880 års vattenrättsförordning gäller enligt 5 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken som ett tillstånd enligt miljöbalken. Dammens och kraftverkets utförande, funktion och belägenhet överensstämmer med 1918 års dom. Något föreläggande eller annat ingripande från tillsynsmyndigheten har inte skett. Någon begäran om omprövning har inte ingivits av taleberättigade myndigheter. Det finns inte någon skyldighet enligt tillståndet att producera en viss energimängd. Det är inte rimligt att de nu förefintliga miljökvalitetsnormerna innebär att tillståndet ska återkallas för att de inte beaktades vid det tidigare tillståndet. Det har inte anförts någon olägenhet av väsentlig betydelse enligt 24 kap. 3 § 3 miljöbalken.

REMISSYTTRANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Havs- och vattenmyndigheten har vidhållit de synpunkter som framfördes i mark- och miljödomstolen samt har tillagt följande.

Synen vid huvudförhandlingen i mark- och miljödomstolen gav en än mer klar bild av hur nedgången anläggningen är och att den faller inom ramen för 24 kap. 3 § 8 miljöbalken som innebär att försummelse av underhållet utgör grund för återkallelse. I återuppbyggt skick kommer anläggningen att försvåra uppfyllandet av Sveriges

förpliktelser till följd av EU-medlemskapet. Därmed är också 24 kap. 3 § 7 miljöbalken tillämplig i målet.

Naturvårdsverket har framfört att verket instämmer i vad Kammarkollegiet anfört i överklagandet samt har tillagt följande.

Dagens anläggning har inte en utformning som motsvarar 1918 års tillstånd. Det kraftverk som låg till grund för 1918 års tillstånd finns inte närmare specificerat i domen. Det framgår av sökandens uppgifter att kraftverket byggdes ut år 1925 med ytterligare en turbin och en generator. Det förefaller rimligt att anta att vattenavledningen till det utökade kraftverket ökade jämfört med den ursprungliga anläggningen. Utbyggnaden och den eventuellt ökade vattenavledningen torde vara en sådan avvikelse från tillståndet som inte är av ringa betydelse och det finns grund att återkalla tillståndet med stöd av 24 kap. 3 § 2 miljöbalken.

De olägenheter som är relevanta att beakta torde vara sådana som inte uttryckligen ingick i den ursprungliga tillståndsansökan även om orsaken till detta var bristande kunskap och äldre tiders annorlunda värderingar. De omständigheter som beaktades år 1918 är otillräckliga för att täcka in de omständigheter som numera måste betraktas som olägenheter i miljöbalkens mening. Det har därigenom uppstått olägenheter som inte förutsågs när verksamheten tilläts och att det finns grund att återkalla tillståndet med stöd av 24 kap. 3 § 3 miljöbalken.

Konsekvensen om en återkallelse inte medges blir att en rätt att behålla en anläggning och verksamhet som motsvarar 1918 års tillstånd. En anläggning som följer tillståndet innebär att varken miljökonsekvensnormerna eller gynnsam bevarandestatus klaras. Det föreligger därför grund att återkalla tillståndet enligt 24 kap. 3 § 7 miljöbalken på grund av att Sveriges förpliktelser enligt EU-medlemskapet inte uppfylls.

Löpande underhåll är nödvändigt för att upprätthålla den nytta som låg till grund för att få tillstånd. Ett bristande underhåll som innebär minskad nytta av verksamheten torde innebära en så allvarlig försummelse att det finns grund att återkalla tillståndet med stöd av 24 kap. 3 § 8 miljöbalken.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har vidhållit de synpunkter som framfördes i mark- och miljödomstolen och har vid huvudförhandlingen i Mark- och miljööverdomstolen framhållit följande. Dammen från år 1918 var en undervattensdamm med skibord som medgav vandring av fisk. Dagens betongkonstruktion utgör ett definitivt vandringshinder. Efter den 17 maj 2011 sker ingen elproduktion enligt uppgift från bolaget. År 2006 hade anläggningen flera brister som bolaget åtgärdade utan att söka tillstånd. Åtgärderna var för omfattande för att kunna ses som underhåll. Anläggningen togs åter i drift år 2007. För att få vidta nu erforderliga åtgärder måste bolaget visa att de åtgärder som behövs inte försämrar förhållandena jämfört med hur anläggningen är idag.

Krokoms kommun har vidhållit de synpunkter som framfördes i mark- och miljödomstolen och tillagt följande.

I handlingarna uppges att det i dom den 4 juni 1959 om Landösjöns reglering fastställdes föreskrift om fisktrappa i Långfors. Ansökan bör kompletteras med de domar och ägarförhållanden som finns för befintlig fisktrappa i Långforsen.

UTREDNING I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Kammarkollegiet har ingivit och åberopat rapport av Tyréns AB daterad den 17 april 2015 avseende besiktning av Långforsens kraftverk.

Mark- och miljööverdomstolen har hållit huvudförhandling i målet samt haft syn av platsen för Långforsens kraftverk.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL**Tillämpliga bestämmelser**

Enligt 24 kap. 1 § miljöbalken gäller en lagakraftvunnen dom eller beslut om tillstånd till vattenverksamhet mot alla såvitt avser frågor som har prövats i domen eller beslutet. Avser tillståndet utförandet av en vattenanläggning, innefattar det rätt att bibehålla anläggningen. Ett tillstånd kan begränsas eller förenas med ändrade eller nya villkor, eller återkallas och fortsatt verksamhet förbjudas om förutsättningar för detta föreligger p.g.a. särskilt angivna bestämmelser däribland bestämmelserna i 24 kap. miljöbalken.

Grunderna för återkallelse i 24 kap. 3 § miljöbalken har redovisats i mark- och miljödomstolens dom.

Bestämmelsen i 24 kap. 3 § 2 miljöbalken

Kammarkollegiet m.fl. har anfört att 1918 års utslag inte har följts och att avvikelserna inte är ringa.

Följande har framhållits av Kammarkollegiet och tillsynsmyndigheten.

Överfallsdammen förutsattes enligt 1918 års utslag vara täckt med ett träskibord.

Träskibordet är idag borta. Dammkroppen har idag ett betongstöd i nedströmskanten som inte redovisas i 1918 års utslag. Enligt uppgift från bolaget installerades år 1925 ytterligare en turbin i kraftverket utöver den ursprungliga. Kammarkollegiet har också anfört att avvikelse föreligger p.g.a. att den vattenverksamhet som medges enligt tillståndet inte vidmakthållits fullt ut.

Bolaget har i anledning av påpekandena anfört följande. Betongstödet anlades år 1986 efter anmälan till tillsynsmyndigheten för att stärka konstruktionen. Installationen av en ytterligare turbin år 1925 föranleddes av det växande intresset av mer elförsörjning och att det intag till kraftverket, som uppförts enligt 1918 års utslag, medgav detta. Någon ombyggnad av vattenanläggningen gjordes inte.

Mark- och miljööverdomstolen gör följande bedömning. Det kan antas att skibordets funktion var att skydda överfallsdammen och att underlätta flottning av timmer. Flottningsverksamheten har numera upphört. Betongstödet fyller idag funktionen av stöd för damkroppen på ett sätt som, åtminstone till viss del, kan anses motsvara skibordets funktion i detta avseende. Betongstödet påverkar inte dämmningsnivån eftersom dess krön är klart lägre än överfallsdammens krön. Att skibordet också var avsett att underlätta fiskvandring motsägs av att det i utslaget anfördes att några anordningar för fiskens upp- och nedgång inte ansågs behövliga. Denna funktion av skibordet förefaller inte heller trolig. Installationen av ytterligare en turbin i stationsbyggnaden gjordes utan ombyggnad av tillståndsgivna delar eller andra förändringar av verksamheten. Det kan inte vara en avvikelse att produktion inte sker under den tid som åtgärder vidtas för underhåll av vattenanläggningen.

Med bakgrund av det anförda instämmer Mark- och miljööverdomstolen i mark- och miljödomstolens bedömning att kraftverkets olika delar och dämningen i allt väsentligt överensstämmer med vad som framgår av 1918 års utslag och den ritning som utslaget utgått ifrån, och att anförda avvikelser inte utgör skäl att återkalla tillståndet.

Bestämmelsen i 24 kap. 3 § 3 miljöbalken

Kammarkollegiet m.fl. har anført att 1918 års tillståndsprovning inte omfattar alla de förhållanden som en tillståndsprovning idag ska omfatta.

Mark- och miljööverdomstolen gör följande bedömning. Att miljöförhållandena numera beaktas på ett annat sätt vid tillståndsprovning innebär inte en oförutsedd olägenhet som utgör grund för återkallelse enligt 24 kap. 3 § 3 miljöbalken. Vad som avses är faktiska olägenheter av väsentlig betydelse som inte förutsågs vid tillståndsprovningen. Det kan inte ha varit oförutsett att vattenverksamheten skulle påverka förhållandena i älven bl.a. med avseende på vattenmängden i forsen och fiskens förutsättningar att vandra upp- och nedströms. Att vattenmyndigheten genom åtgärdsprogram redovisat vilka åtgärder som behöver vidtas för att miljö kvalitetsnormen god ekologisk status ska uppnås i Lången innebär inte att

olägenheterna var oförutsedda. Även om verksamhetsutövaren är skyldig att utföra utredningar som visar om påverkan skett torde det krävas att ansökan om återkallelse pekar på vilka faktiska olägenheter av väsentlig betydelse som inträffat och som inte förutsågs vid tillståndsprövningen (jfr MÖD:s avgörande 2014-02-12 i M 1423-13).

Mark- och miljööverdomstolen instämmer i mark- och miljödomstolens bedömning att vad det inte framkommit att det någon olägenhet av väsentlig betydelse till följd av verksamheten som inte förutsågs då tillståndet beviljades har uppkommit.

Bestämmelsen i 24 kap. 3 § 5 miljöbalken

Mark- och miljööverdomstolen instämmer i mark- och miljödomstolens bedömning att verksamheten pågår och finner att det inte föreligger skäl att återkalla tillståndet p.g.a. att verksamheten slutligt upphört.

Bestämmelsen i 24 kap. 3 § 7 miljöbalken

Kammarkollegiet m.fl. har anfört att tillståndet från år 1918 innebär hinder för att klara gynnsam bevarandestatus och god ekologisk status i enlighet med vad som följer av Sveriges åtaganden gentemot EU och att skäl därför finns att återkalla tillståndet.

Mark- och miljööverdomstolen finner inte att det i målet framkommit sådana omständigheter som medför att utgångspunkten för bedömningen av påverkan på miljön ska vara annan än att anläggningarna är utformade och verksamheten bedrivs på så sätt som framgår av 1918 års dom.

Enligt övergångsbestämmelserna till bestämmelserna om Natura 2000-områden (SFS 2001:437, punkten 2) gäller kravet på tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken inte verksamheter som påbörjats före år 2001. Bestämmelsen i 24 kap. 3 § 7 miljöbalken torde därför inte kunna åberopas som grund för återkallelse av tillstånd p.g.a. EU:s krav i detta avseende.

När det gäller de miljö kvalitetsnormer som fastställts vad avser ekologisk status i vattendrag så saknas övergångsbestämmelser som undantar äldre verksamheter. I MÖD 2010:52 avseende Edensforsens kraftverk fann Mark- och miljööverdomstolen emellertid bl.a. att de regler som syftar till genomförandet i svensk rätt av Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG, det s.k. ramdirektivet för vatten, inte ledde till några omedelbara begränsningar i lagakraftvunna tillstånd för bolagets anläggningar och verksamheten vid kraftverket. Vattenverksamhetsutredningen har i sitt delbetänkande SOU 2013:69 ”Ny tid ny prövning” uttalat att den konkreta innebörden av vad som utgör miljö kvalitetsnormer för vatten som t.ex. god ekologisk status inte är helt klar och att detta kan skapa tillämpningsproblem (s. 146).

För den del av Långan som påverkas av reglering och dammar har som miljö kvalitetsnorm föreskrivits att god ekologisk status ska ha uppnåtts år 2021. Som problem att nå målet anges flödesreglering, morfologiska förändringar och bristande konnektivitet. Kraven på åtgärder beskrivs som tänkbara åtgärder i form av utrivning av vandringshinder eller anläggande av fiskvägar och miljöanpassning av flödena. I åtgärdsprogram för Långans vattensystem hänvisas till den bedömning som gjorts i bevarandeplanen för Natura 2000-området år 2006 (åtgärdsplanen s. 40). I planen anges att, förutom ingen ytterligare utbyggnad av vattenkraft, vattenkraftens skadeverkningar mildras via fortsatt utredning av möjligheterna att anpassa vattensystemets flödesregim till naturligare förhållanden. Dit hör möjligheterna att ompröva vattendomarna vid Oldens kraftverk och Landösjön. För att stärka älvens status som Natura 2000-område föreslår bevarandeplanen en undersökning av möjligheten att genomföra en total biologisk återställning vid Långforsen genom att lösa in fallrätten och montera ned kraftverk och damm.

Mark- och miljööverdomstolen finner att det mot denna bakgrund inte är klarlagt att kraven p.g.a. Sveriges åtagande att tillämpa ramdirektivet för vatten innebär krav på att bolagets verksamhet vid Långforsen måste upphöra.

Vidare gäller att om åtagandena kan uppfyllas på annat sätt än genom återkallelse av rättskraftiga tillstånd torde skäl för återkallelse inte föreligga. Bolaget har ansökt om tillstånd att återställa vattenanläggningen vid Långforsen och därvid godtagit att det

som villkor för tillstånd till återställningsåtgärderna ska gälla att anläggningen ska vara försedd med faunapassage, lutande intagsgaller med 20 mm spaltbredd, fiskavledare vid intagsgallret samt att minimitappning ska ske. Bestämmelserna om underhållsansvaret för vattenanläggningar innebär att verksamhetsutövaren är skyldig att vidta underhållsåtgärder för att bibehålla anläggningen i enlighet med gällande tillstånd och därmed även att ansöka om de tillstånd som kan krävas för att kunna vidta åtgärderna. Mot denna bakgrund bedömer Mark- och miljööverdomstolen att det i alla fall är tillräckligt säkerställt att de skyddsåtgärder bolaget åtagit sig kommer att genomföras.

Vid en samlad bedömning av de redovisade omständigheterna bedömer Mark- och miljööverdomstolen att det inte finns skäl att återkalla tillståndet med stöd av 24 kap. 3 § 7 i miljöbalken.

Bestämmelsen i 24 kap. 3 § 8 miljöbalken

Kammarkollegiet m.fl. har anfört att återkallelse bör kunna ske om underlåtenheten att vidta underhållsåtgärder och förfallet har gått så långt att verksamheten inte kan bedrivas.

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att möjlighet att återkalla ett tillstånd föreligger om underhållet av en vattenanläggning allvarligt försumrats. Om underhållet av en vattenanläggning försumrats i så hög grad att den utgör en fara för omgivningen är detta en sådan allvarlig försummelse att återkallelse av tillståndet bör ske. I nu aktuellt mål har inte påståtts att vattenanläggningen försumrats så att den utgör en fara för omgivningen. Mark- och miljööverdomstolen finner inte heller genom vad som framkommit i målet att underhållet försumrats på sådant sätt att anläggningen utgör en fara. Bolaget har dessutom åtagit sig att vidta åtgärder för att förbättra säkerheten. Mark- och miljööverdomstolen instämmer därför i mark- och miljödomstolens bedömning att det inte finns skäl att återkalla tillståndet med stöd av 24 kap. 3 § 8 i miljöbalken.

Bestämmelsen i 24 kap. 3 § 9 miljöbalken

Kammarkollegiet m.fl. har anfört att det inte görs gällande av anläggningarna vid Långforsens kraftverk övergivits, men att bolaget inte kan utnyttja tillståndet från år 1918 på sätt som förutsätts i detta p.g.a. att anläggningens skick inte medger detta. Länsstyrelsen har som tillsynsmyndighet framhållit att skäl till återkallelse enligt denna punkt föreligger eftersom tillståndet inte utnyttjats under en längre tid och att det inte heller kan förväntas att så kommer att ske.

Bestämmelsen avser främst den situationen när t.ex. ett dämmnings- eller regleringstillstånd börjat utnyttjas men därefter verksamheten sedan länge legat nere. Enligt motiven ska avgörande vikt fästas vid olägenheter som uppstår för andra intressen som är beroende av samma vattentillgång och vid att osäkerhet råder om gällande rättsförhållanden. I NJA 1984 s. 790 fann Högsta Domstolen att dammbyggnaden fick anses ha varit övergiven och den medgivna dämmningsrätten härigenom förfallen och att verksamhetsutövaren därför inte haft rätt att utan ny tillståndsprövning återuppta regleringen. Som skäl för bedömningen anförde Högsta Domstolen att dämmningsrätten inte utnyttjats under en tid av ungefär 55 år, att under denna tid inte hade vidtagits några åtgärder för att underhålla dammbyggnaden, vilket lett till att denna gradvis förfallit samt att verksamhetsutövaren inte, innan dämningen återupptogs, på något synbart sätt hade visat att han haft för avsikt att utnyttja dämmningsrätten.

Mark- och miljööverdomstolen bedömer att den tid under vilken tillståndet inte utnyttjats är begränsad och att bolaget visat att avsikten är att utnyttja tillståndet och att det därför inte finns skäl att återkalla tillståndet med stöd av 24 kap. 3 § 9 miljöbalken.

Samlad bedömning

Prövningsmyndigheten får återkalla ett tillstånd om de förutsättningar som anges i 24 kap. 3 § miljöbalken bedöms uppfyllda. Prövningsmyndigheten kan istället överväga lindrigare åtgärder. Vid bedömningen bör hänsyn tas till om det dels råder missförhållanden på tillståndshavarens sida och dels om förutsättningarna för

verksamheten förändrats. Mark- och miljööverdomstolen finner att vad som framkommit inte visat att det råder sådana missförhållanden på tillståndshavarens sida som bör föranleda återkallelse av tillståndet. Förutsättningarna för verksamheten har förändrats på så sätt att det numera ställs högre krav på vattenverksamheter med hänsyn till skyddet av miljön. För tillståndsgivna verksamheter kan kraven framställas framför allt i samband med ansökningar om omprövning av verksamheten i enlighet med 24 kap. miljöbalken och i samband med att verksamhetsutövaren ansöker om att förändra verksamheten. Att sådana krav kan framställas i samband med bolagets ansökan om att åtgärda anläggningen innebär inte att det nödvändigtvis föreligger skäl att återkalla tillståndet till vattenverksamheten. Bolaget har nu ansökt om att åtgärda anläggningen och att som villkor vidta skyddsåtgärder i form av faunapassage, fiskavledare och minimitappning. Mark- och miljööverdomstolen finner att det inte heller med denna samlade bedömning finns tillräckliga skäl att bifalla ansökan om återkallelse av 1918 års tillstånd. Överklagandena ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga

Överklagande senast den 2015-07-10

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Liselotte Rågmark och Peder Munck samt tekniska rådet Dag Ygland och hovrättsassessorn Anita Seveborg, referent.

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2014-06-18
meddelad i
Östersund

Mål nr M 3103-12

SÖKANDE

Kammarkollegiet

SAKEN

Ansökan om återkallelse av tillstånd enligt 24 kap. 3 § miljöbalken gällande
Långforsens kraftverk, Krokoms kommun, Jämtlands län

Avrinningsområde: 40   N: 7043567   E: 478976   SWEREF 99 TM

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår ansökan.

ANSÖKAN M.M.

Kammarkollegiet har yrkat att mark- och miljödomstolen återkallar dels det tillstånd som meddelats av Undersåkers och Offerdals tingslags häradsrätt i utslag den 7 augusti 1918 avseende Långforsens kraftstation, dels rätten att bibehålla vattenanläggningen vid Långforsen. Dessutom har Kammarkollegiet yrkat att mark- och miljödomstolen ålägger Jämtkraft AB att riva ut hela vattenanläggningen, innefattande cirka 80 meter lång överfallsdamm/pir, cirka 65 meter lång stenkista, cirka 40 meter lång betong- och stenkista, maskinstation och cirka 150 meter lång utloppskanal. Som villkor för utrivningen har Kammarkollegiet föreslagit att domstolen överlåter åt Länsstyrelsen Jämtland att meddela de villkor som erfordras för genomförandet av utrivningen, alternativt att Jämtkraft AB ska utföra utrivningen i huvudsaklig överensstämmelse med bilaga B, punkt 4.1, i ansökan, att utrivningen ska genomföras under perioden den 1 augusti - den 15 september, att mark- och miljödomstolen överlåter åt Länsstyrelsen Jämtland att besluta om andra tider om så behövs av miljöskäl, att Jämtkraft AB senast en månad innan utrivningen påbörjas ska inge ett förslag till kontrollprogram till tillsynsmyndigheten för godkännande, att Jämtkraft AB senast två veckor innan arbetena påbörjas anmäler detta till tillsynsmyndigheten, att utrivningen ska vara genomförd senast den 31 december 2014 och att mark- och miljödomstolen överlåter åt Länsstyrelsen Jämtland att meddela de villkor som erfordras i övrigt för genomförandet av åläggandet om utrivning.

Till stöd för sin ansökan har Kammarkollegiet anfört bl.a. följande. Långforsens kraftstation med intag och damm m.m. ligger i Långans vattensystem inom fastigheten X1 i Krokoms kommun. Anläggningen ägs av Jämtkraft AB.

Bolagets ägare utgörs av kommunerna Östersund, Åre och Krokoms.

Utrivningen berör fastigheterna Z1 och X1, Y1, X2, Y2 samt X och Y, samtliga i Krokoms kommun.

Nedre Långan utgör riksintresse enligt 4 kap. 1 § miljöbalken och särskilt bör anges att för den berörda sträckan gäller förbud mot att utföra vattenkraftverk och utföra

vattenreglering enligt 4 kap. 6 § miljöbalken. Det berörda området är vidare utpekade som riksintressen enligt 3 kap. miljöbalken samt förtecknat enligt 7 kap. 27 § miljöbalken, d.v.s. enligt Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (art- och habitatdirektivet). Sverige har sålunda skyldighet att tillse att det utpekade området uppnår och bibehåller en gynnsam bevarandestatus. Vidare har vattenförekomsterna som berörs av vattenanläggningarna klassats enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område (vattendirektivet) och Vattenmyndigheten har beslutat om åtgärdsprogram enligt 5 kap. 5 § miljöbalken och 6 kap. 1 § förordningen (2004:660) om förvaltningen av kvalitén på vattenmiljön (VFF).

Vad gäller bakgrunden till utpekandet som riksintressen är följande förarbetsut- talanden av intresse. I prop. 1983/84:160 Fortsatt vattenkraftutbyggnad fanns ett förslag att nedre Långan skulle ingå som en del av den riksomfattande planen för vattenkraftförsörjningen. I sitt förslag till riksdagen om beslut med anledning av regeringens proposition fann dock dåvarande bostadsutskottet att nedre Långan inte borde ingå som en del av denna plan (se bet BoU 1983/84:30 s. 14 f.). Utskottet fann att Långan är ett av de sista kvarvarande strömfiskevattnen av någon storlek i Östersunds närhet och att älvsträckan har de största utvecklingsmöjligheterna för ett ökat fritidsfiske och därmed sammanhängande turism. Långan och området i dess närhet ansågs vara av stort intresse för rekreation och rörligt friluftsliv. Området omfattar även säregen vildmark och höga naturvärden och präglas av orördhet eftersom bebyggelsen vid älvens stränder är praktiskt taget obefintlig. Utskottet förordade att nedre Långan inte skulle tas med i planen. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets hemställan. I propositionen om hushållning med naturresurser (prop. 1985/86:3) föreslogs bl.a. att vissa älvar och älvsträckor skulle omfattas av ett förhöjt skydd. Bostadsutskottet hänvisade till sitt och riksdagens tidigare ställningstagande i frågan och anförde att nedre Långan borde ha det skydd som blir följden av att sträckan uttryckligen anges i naturresurslagen. Utskottet tillade att riksdagen genom ett sådant ställningstagande skulle fullfölja sina beslut beträffande dessa

älvsträckor (bet. BoU 1986/87:3 s. 34). Även i denna fråga godtog riksdagen utskottets förslag.

Av Krokoms kommuns översiktsplan framgår att Långan utgör ett riksintressant naturområde. Det angivna planeringsmålet för nedre Långan är att fler människor ska kunna få glädje av älvsträckan och naturen kring älven. Målet är upplevelse av området som orört av den moderna tidens ingrepp.

Frågan om ombyggnation m.m. av verksamheten har prövats vid rättsprövning av Regeringsrätten (RÅ 2004 ref. 14). Regeringsrätten anförde bl.a. att vad gäller miljöpåverkan är det antagligt att en restaurerad överfallsdamm och ett minskat vattenflöde vid en jämförelse med de förhållanden som för närvarande råder på platsen negativt kan påverka älvens fiskbestånd och det biologiska livet i övrigt. Regeringsrätten upphävde regeringens beslut att tillåta en ombyggnation. I regeringens yttrande till Regeringsrätten i maj 2000 anges också att ”Av handlingarna framgår att anläggningen är i så dåligt skick att det är nödvändigt att någon form av åtgärd vidtas för att ställa den i ordning.”

Jämtkraft AB har år 2012 har ansökt om tillstånd till fångdamm respektive ändringar av intaget m.m. och målen handläggs vid Östersunds tingsrätt, mark- och miljödomstolen.

Vad avser tillstånd till verksamheten har Kammarkollegiet, genom eftersök i landsarkiv samt med Länsstyrelsen Jämtlands bistånd, funnit att det finns ett utslag från Undersåkers och Offerdals tingslags häradsrätt den 7 augusti 1918. Utslaget är skriftligt och meddelat enligt 1880 års förordning om jordägares rätt. Sådana utslag gäller enligt 5 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken såsom ett tillstånd enligt miljöbalken. Utslagets omfattning och rättskraft ska prövas enligt 24 kap. 1 § miljöbalken, d.v.s. det som uttryckligen ”har prövats” omfattas av rättskraft och därmed klargörs tillståndets omfattning. Kammarkollegiet konstaterar att utslaget endast omfattar de byggnader och andra anläggningar som rättens sakkunnige upprättat.

Svenska Kraftnät har uppgett följande beträffande produktion från Långforsens kraftverk.

År	MWh
2007	62
2008	193
2009	623
2010	0
2011	0

Normalårsproduktionen uppgår enligt Jämtkraft AB till 2 000 MWh.

Enligt Länsstyrelsen Jämtland var dammen förfallen redan år 2006 med utebliven kraftproduktion även vid tidigare tillfällen.

Vattenmyndigheten för Bottenhavets vattendistrikt beslutade i december 2009 om åtgärdsprogram, varvid Kammarkollegiet har följande uppdrag.

”Kammarkollegiet behöver, ..., ta fram underlag och strategier med syfte att åtgärda vandringshinder, regleringar, vattenhushållningsfrågor och andra fysiska ingrepp som påverkar vattenförekomster så att de inte uppnår, eller riskerar att inte uppnå, god ekologisk status eller god ekologisk potential.”

Vad gäller både fysiska och rättsliga åtgärder har regeringen (skrivelse (2010/11:163) s 9) uttalat att ”Åtgärder för att minska miljöeffekterna av fysisk påverkan i vattendrag är viktigt för att direktivets bindande krav på god ekologisk status och god potential ska kunna nås till 2015”.

Enligt 5 kap. 3 § miljöbalken ska myndigheter och kommuner ansvara för att miljökvalitetsnormer följs. Med myndigheter avses enligt vattendirektivets definition även tillståndsmyndigheter.

Enligt 3 § förordning (2007:824) med instruktion för Kammarkollegiet ska kollegiet föra talan för det allmänna för att ta till vara miljöintressen och andra allmänna intressen i enlighet med vad som anges i miljöbalken.

Kraftverket har inte varit i drift sedan 2010. Enligt Länsstyrelsen Jämtland har bolaget under lång tid eftersatt underhållet av anläggningen, vilket enligt Länsstyrelsen Jämtlands uppfattning har medfört att kraftstationen inte har kunnat drivas i enlighet med tillståndet. Uppgifter från Svenska Kraftnät stödjer denna bedömning. Den överfallsdamm/pir som finns på platsen har vid högra sidan en stor öppning där vatten fritt kan rinna förbi. Vid företagen syn konstaterades dels att dammen eller pirens utförande inte är överensstämmande med ritningarna till den damm som har prövats i 1918 års utslag, dels att dammen inte heller längre har den funktion som anges i utslaget. Kammarkollegiet finner att omständigheterna i ärendet visar att tillståndet därmed inte har följts och att avvikelserna inte är av ringa betydelse eftersom underhållet kraftigt eftersatts, funktionen av dammen har ändrats samt syftet med dammens bibehållande inte har efterföljts.

Enligt Länsstyrelsen Jämtland har underhållet, framförallt beträffande överfallsdammen, under lång tid allvarligt försumrats och det har sammantaget vid flera tillfällen bland annat lett till att kraftproduktion inte har kunnat ske. Den punkt som enligt återkallelsegrunden 24 kap. 3 § p. 8 miljöbalken ska ha passerats, d.v.s. revisitet att underhållet väsentligt ska ha eftersatts, har enligt kollegiet därför passerats. Detta har klart skett år 2006 men det är sannolikt, med beaktande av uppgifterna från början på 2000-talet, att så förhållit sig ännu tidigare. Det förhållandet att bolaget år 2012 har ansökt om tillstånd till fångdamm respektive ändringar av intaget m.m. kan därför inte ändra bedömningen att underhållet sammantaget eftersatts på ett sådant sätt att grund för återkallelse föreligger.

Kammarkollegiet har inte inhämtat underlag om dammen/piren uppfyller moderna dammsäkerhetskrav. Det är sannolikt att dammen, med beaktande av dess ålder och eftersatt underhåll m.m., inte klarar de krav som bör ställas. Om tillståndet åter-

kallas ska dock dammen rivas ut. Dammsäkerhetsfrågan får därmed också sin lösning genom återkallelsen.

Enligt bevarandeplanen för Natura 2000-området förutsätts en total biologisk återställning vid Långforsen och det anges att det bör utredas och genomföras genom att ”lösa in fallrätten och montera ned kraftverk och damm”. Kammarkollegiet konstaterar att inlösen av fallrätt inte är möjligt med stöd av miljöbalken.

Den beslutade miljö kvalitetsnormen är ”god ekologisk status” år 2021. Långforsens kraftverksanläggningar orsakar att nuvarande status anges som ”otillfredsställande”. År 1918 gick knappast att förutse att EU skulle ställa krav på att alla vattenförekomster ska uppnå god ekologisk status. Det vandringshinder som Långfordsdammen innebär får därmed anses som en olägenhet av väsentlig betydelse. För att gynnsam bevarandestatus ska kunna uppnås och bibehållas, vilket också sätter nivå för att miljö kvalitetsnormen enligt vattendirektivet ska uppnås och kunna efterföljas, måste enligt Länsstyrelsen Jämtland problemet med vandringshindret vid Långforsen lösas. Kammarkollegiet delar Länsstyrelsen Jämtlands bedömning. En del av lösningen på problemet är att utslaget från 1918 återkallas. Återkallelsen behövs sålunda för att uppfylla Sveriges förpliktelser till följd av EU-medlemskapet.

Kammarkollegiet kan vidare konstatera att anläggningen i nuvarande skick inte överensstämmer med den anläggning som anges i utslaget från 1918 vad gäller utformning och skyddsåtgärden med träöverdäckningen. Dessutom finns en ny betongbarriär i nedkanten av dammen som inte har tillståndsprövats. Detta bör sammantaget rättsligen innebära att dammanläggningen enligt 1918 års utslag inte längre finns kvar. Denna har ersatts av en stendamm, numera delvis raserad, med större sprängsten m.m. Den nuvarande utformningen m.m. av anläggningen har inte prövats i det meddelade tillståndet från 1918. Det eventuella alternativet till en återkallelse, omprövning, kan sålunda inte tillämpas.

Kammarkollegiet konstaterar vidare att ett återkallande är förenligt med 3 och 4 kap. miljöbalken och får stöd av kommunens översiktsplan, som ska vara en bety-

delsefull källa vid provningar av mark- och vattenanvändning (prop.1985/86:3, s 29). Vidare framgår av ovan redovisade riksintressen som gäller för området att utifrån allmänna planeringssynpunkter är lokaliseringen av en damm/pir över Långan olämplig. Kammarkollegiet finner slutligen att utslaget från Undersåkers och Offerdals tingslags häradsrätt inte innehåller de villkor och skyddsåtgärder som ett tillstånd enligt 2 kap., 11 kap. 8 § och 22 kap. 25 § miljöbalken numera ska omfatta.

Sammantaget visar omständigheterna i ärendet att det finns rättslig grund enligt 24 kap. 3 § 2 p., 3 p., 5 p., 7 p. och 8 p. miljöbalken för att utslaget från 1918 bör återkallas. En återkallelse är förenlig med miljöbalkens bestämmelser och är nödvändig bl. a. för att uppfylla Sveriges åtaganden mot EU. Kostnaden för utrivningen av dammen jämfört med risken för överskridanden av EU-rättens krav innebär att åtgärden återkallelse får anses proportionell.

YTTRANDEN ÖVER KAMMARKOLLEGIETS ANSÖKAN

Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Länsstyrelsen Jämtland, Älvräddarnas Samorganisation och Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund har, med instämmande i vad Kammarkollegiet anfört, tillstyrkt bifall till ansökan. Dessutom har ett flertal privatpersoner förklarat sig stödja ansökan.

Jämtkraft AB och Krokoms kommun har yrkat att mark- och miljödomstolen avslår ansökan. Till stöd för sin inställning har Jämtkraft AB åberopat bl.a. följande.

Jämtkraft AB:s tillstånd till kraftproduktion i Långforsen meddelades i ett utslag av Undersåkers och Offerdals tingslags häradsrätt den 7 augusti 1918. Av utslaget framgår att tillståndet avsåg elektrisk kraftstation vid Långforsen i Offerdals socken med rätt att i vattenfallet och dess strandområden företa erforderliga byggnader och dämning för tillgodogörandet av behövlig vattenkraft. Av rättsens protokoll med bifogade ritningar och yttrande av rättsens sakkunnige framgår vidare att tillståndet omfattade dämning till 1,5 m. över turbinaxeln och att en järndubb inhuggits i

intagets högra betongpelare strax under ifrågavarande höjd. Denna dubb markerade den höjd till vilken undervattensdammen fick uppföras. Dammen beskrevs i ritningar upprättade av den sakkunnige. Även utloppskanalen finns beskriven.

Tillstånd har alltså beviljats för vattenanläggningar för tillgodogörande av vattenkraft och uppförande av undervattensdamm till viss höjd.

Några övriga tillståndspliktiga men icke tillståndsgivna vattenanläggningar har inte uppförts i anslutning till kraftverket. Kammarkollegiets påstående om sådana är felaktigt. Kammarkollegiet misstar sig på omfattningen av den prövning som skedde 1918. Såväl vattenanläggningarna som vattenverksamheten är i sin helhet tillståndsgivna. Dammen har idag samma funktion och huvudsakliga utformning som enligt ritningen från 1918. Fiskvandringen påverkas således lika lite eller mycket av anläggningarna som när tillståndet gavs. Därefter har en reglering av Landösjön skett vilket har påverkat fiskens möjligheter att passera dammen. Det träskibord som Kammarkollegiet tillskriver fiskvandringen tillskapades som ett villkor för flottningen och har aldrig haft en fiskbefrämjande funktion.

I domen från 1918 behandlas dämningnivå, inverkan på annan verksamhet samt inverkan på fiskvandring genom domstolens sakkunniges bedömning och yttrande. Dessa förhållanden är således inga nya omständigheter som inte förutsetts vid prövningen.

Verksamheten vid anläggningen har inte slutligt upphört. Inte heller är underhållet eftersatt på ett sätt som innebär miljömässig fara. Nedan framgår historien rörande anläggningen för de senaste 95 åren:

1918 Kraftverket uppförs av ett bolag som bildats av bybor i Offerdal.

1925 Kraftverket byggdes ut med ytterligare en turbin och en generator.

1948 Det fasta skibordet på höjden i dammens vänstra del uppförs.

1951 Hissmofors AB blir majoritetsägare.

1982 Ny kontrollutrustning installeras.

- 1982** Reparation av intagsluckor och gåtar av trä.
- 1986** Förstärkning av överfallsdamm, gjutning av betongstöd.
- 1990** Jämtkraft AB anmäler till Vattendomstolen sin avsikt att ansöka om tillstånd att bygga om och effektivisera kraftstationen i Långfors.
- 1992** Ansökan om tillstånd för ombyggnad sänds till vattendomstolen.
- 1993** Regeringen meddelar vattendomstolen att den förbehåller sig rätten att pröva ärendet. I slutet av året går vattendomstolens yttrande till regeringen.
- 1994** Utökad miljökonsekvensbeskrivning, MKB, krävs och ärendet återsänds till vattendomstolen.
- 1996** Ny MKB genomförs och sänds till vattendomstolen. Vattendomstolen tillåter enhälligt ombyggnaden.
- 2000** Regeringen ger tillstånd till ombyggnaden eftersom den inte bedöms medföra mer än obetydlig miljöpåverkan.
- 2003** Regeringsrätten besöker Långfors.
- 2004** Regeringsrätten meddelar den 29 januari att vattenföretaget kommer att medföra mer än en obetydlig miljöpåverkan och att regeringens beslut att tillåta ombyggnaden alltså inte är lagligen grundat och därför ska upphävas.
- 2005** Regeringen säger den 19 maj nej till ombyggnaden, med hänvisning till Regeringsrättens dom.
- 2006** Överfallsdammen repareras på grund av skador med nytt stenmaterial.
- 2006** Sönderruttnad träskärm vid intagskanal ersätts med Larsénspont.
- 2010** Tillfällig fångdamm uppförs sedan skada konstaterats på höger dammkropp.

Någon anmärkning på anläggningen avseende bristande underhåll har inte framförts från tillsynsmyndigheten vid något tillfälle. Inte heller har Jämtkraft AB kunnat finna att Länsstyrelsen Jämtland någonstans angett att underhållet under lång tid allvarligt eftersatts. Dammen har en konsekvensklassning av kategori 3 (RIDAS) vilket innebär att ett dammras inte bedöms ha några allvarliga konsekvenser. Anläggningarna i Långforsen har brukats till april 2010 varefter Jämtkraft AB vidtagit alla tillgängliga åtgärder för att säkra och istandsätta anläggningen för vidare drift. Verksamheten har inte upphört på sätt som avses i p. 5 eller haft ett underhåll som medfört sådan risk som avses i p. 8 i 24 kap 3 § miljöbalken. Dämning pågår

alltjämt enligt tillståndet och avledningen av vatten har sedan 2010 enbart tillfälligt upphört för möjliggörande av reparationer. De tre tillståndsprocesser som nu pågår avseende reparationer ses av Jämtkraft AB som en del av underhållsåtgärderna. Anläggningen står idag stilla för att bolaget inte erhållit tillstånd till reparation av anslutningsdammen på höger sida samt till utrivning av tillfällig fångdamm. Den enda reparation som måste genomföras är reparation av skadan på högra anslutningsdammen. Därefter kan fångdammen tas bort och stationen producera el.

Påståendet att utrivning av vattenanläggningen skulle krävas enligt Sveriges förpliktelser till följd av EU-medlemskapet är felaktigt då 24 kap. 3 § 7 p. miljöbalken tar sikte på helt andra situationer än den här aktuella.

DOMSKÄL

Kammarkollegiet har, med instämmande av majoriteten av remissinstanserna, till stöd för sin ansökan åberopat 24 kap. 3 § första stycket 2 p, 3 p, 5 p, 7 p och 8 p miljöbalken. Mark- och miljödomstolen konstaterar inledningsvis att vad Kammarkollegiet och de remissmyndigheter som stödjer Kammarkollegiet anfört till stor del tar som utgångspunkt att hinder mot att meddela tillstånd skulle föreligga. I nu aktuellt mål hanteras förutsättningarna för att återkalla gällande tillstånd för verksamheten. Frågan om tillstånd för Jämtkraft AB att fortsatt bedriva verksamhet på platsen behandlas i andra mål vid domstolen.

24 kap. 3 § miljöbalken har i sin helhet följande lydelse:

Tillståndsmyndigheten får helt eller delvis återkalla tillstånd, dispens eller godkännande som meddelats enligt balken, eller enligt föreskrifter med stöd av balken, och förbjuda fortsatt verksamhet

- 1. Om den som har sökt tillståndet, dispensen eller godkännandet har vilselett tillståndsmyndigheten genom att lämna oriktiga uppgifter eller underlåta att lämna uppgifter av betydelse för tillståndet, dispensen, godkännandet eller villkoren,*

2. När tillståndet, dispensen, godkännandet eller villkor som gäller för verksamheten eller åtgärden inte har följts och avvikelsen inte är av ringa betydelse,
3. Om det till följd av verksamheten eller åtgärden har uppkommit någon olägenhet av väsentlig betydelse som inte förutsågs när verksamheten eller åtgärden tilläts,
4. Om det till följd av verksamheten eller åtgärden har uppkommit sådana förhållanden som enligt 2 kap. 9 § innebär att verksamheten inte får bedrivas,
5. Om verksamheten slutligt har upphört,
6. Om ett nytt tillstånd ersätter ett tidigare tillstånd,
7. Om det behövs för att uppfylla Sveriges förpliktelser till följd av EU-medlemskapet,
8. Om underhållet av en vattenanläggning allvarligt har försummats, eller
9. Om tillstånd att inverka på vattenförhållandena inte har utnyttjats under en längre tid och det kan antas att tillståndet inte heller kommer att utnyttjas.

Mark- och miljödomstolen får om tillståndet avser verksamhet vid en vattenanläggning eller i fall som avses i första stycket 8 eller 9 återkalla rätten att bibehålla en vattenanläggning.

Tillstånd till täkt får upphävas helt eller delvis när tio år förflutit från det att tillståndet vann laga kraft.

Av 24 kap. 4 § första stycket miljöbalken framgår vidare att mark- och miljödomstolen i samband med ett beslut om återkallelse enligt 3 § andra stycket avseende en vattenanläggning ska ålägga den som är ansvarig för underhållet av anläggningen att riva ut den och att vidta de åtgärder som behövs för att förebygga eller minska skador genom utrivningen.

Mark- och miljödomstolen prövar först frågan huruvida det föreligger grund för återkallelse av tillståndet och rätten att bibehålla anläggningen enligt de av Kammarkollegiet och remissinstanserna åberopade punkterna i 24 kap. 3 § miljöbalken. Om domstolen skulle finna grund för återkallelse får den fortsatta prövningen avse frågan om återkallelse också ska ske eller om någon mindre ingripande åtgärd bör övervägas. Som framgår av redovisningen ovan stadgar nämligen den

aktuella lagbestämmelsen inte obligatorisk återkallelse utan regeln är i stället av s.k. fakultativ karaktär, något som uttrycks med orden ”*Tillståndsmyndigheten får helt eller delvis återkalla tillstånd, ...*” Om domstolen bedömer att återkallelse ska ske återstår så att pröva frågan om villkoren för den som huvudregel obligatoriska utrivningen av anläggningen.

Efter företagen syn på platsen bedömer mark- och miljödomstolen att kraftverkets olika delar och dämningen i allt väsentligt står i överensstämmelse med 1918-års tillstånd. Den stödjande betongförstärkning som anlagts mot överfallsdammens nedströmssida ändrar inte dammens funktion och det numera raserade skibordet i trä som Kammarkollegiet omnämnt har enligt Jämtkraft AB:s oemotsagda påstående tillkommit efter ansökan av den tidigare verksamma flottningsföreningen. Förekomsten av skada i överfallsdammens högra sida i form av en öppning är inte att bedöma som en följd av underlåtenhet att följa tillståndet. Grund för återkallelse enligt 24 kap. 3 § första stycket 2 p miljöbalken föreligger därför inte.

Vad gäller frågan om oförutsedda olägenheter enligt 3 p i nyss nämnda lagrum gör mark- och miljödomstolen samma bedömning som Jämtkraft AB, nämligen att tillståndsprövningen behandlat relevanta omständigheter såsom dämningnivå, inverkan på annan verksamhet och annans mark samt fiskvandring. Någon olägenhet av väsentlig betydelse till följd av verksamheten som inte förutsågs då tillståndet beviljades har inte uppkommit. Skäl för återkallelse på denna grund saknas därför.

Om verksamheten slutligt upphört kan återkallelse komma ifråga med stöd av 5 p i den aktuella paragrafen. Jämtkraft AB har hävdats att verksamheten avbrutits enbart temporärt till följd av långdragna rättsprocesser och påpekat att bolaget har ansökt om tillstånd till vissa åtgärder i syfte att återuppta elproduktion i full omfattning. Mark- och miljödomstolen ifrågasätter inte dessa uppgifter. Mark- och miljödomstolen konstaterar att prövning rörande verksamhetens framtid pågått under lång tid och att det under denna tid av ovisshet är förståeligt att vare sig underhåll eller tillsyn fungerat fullt ut. Domstolen tillmäter därför vare sig Jämtkraft AB:s eller till-

synsmyndighetens agerande under denna tid någon betydelse. Punkten 5 kan därför inte läggas till grund för ett återkallelsebeslut.

Punkt 7 ger utrymme för återkallelse av tillstånd om det krävs i anledning av de förpliktelser som åvilar Sverige till följd av EU-medlemskapet. Kammarkollegiet och remissmyndigheterna har i denna del åberopat rikets skyldigheter enligt såväl vattendirektivet som art- och habitatdirektivet och gjort gällande att uppfyllelse av skyldigheterna förutsätter utrivning av vattenanläggningen. Såvitt avser vattendirektivet är miljö kvalitetsnormen rörande vattenförekomsten Långan uppströms och nedströms kraftstationen uttryckt som ”god ekologisk status” år 2021. Naturvårdsverket har för sin del ifrågasatt om inte normen måste vara uppnådd redan år 2015. För närvarande klassas området ekologiska status som ”otillfredsställande”, dels på grund av uppströms belägna Landösjöns reglering, dels på grund av överfallsdammens egenskap av vandringshinder, dels på grund av negativ påverkan av tidigare bedriven flottning.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att i förevarande mål har domstolen endast att pröva om förutsättningar för återkallelse av tillståndet föreligger utifrån nu bedriven verksamhet. Några rättigheter till drift av anläggningen kan inte skapas genom detta mål. Prövningen av Jämtkraft AB:s yrkanden om att få reparera överfallsdamm och ta bort stenkista m.m., prövas i andra mål vid mark- och miljödomstolen.

Vad gäller art- och habitatdirektivet har Sverige en förpliktelse att tillse att det Natura 2000-område inom vilket kraftverket är beläget bibehåller ”gynnsam bevarandestatus” för berörda livsmiljöer och skyddade arter. Vid bedömningen av punkt 7 har mark- och miljödomstolen att utgå från anläggningen i befintligt skick. Överfallsdammen är för närvarande delvis raserad och Länsstyrelsen Jämtland har i ett yttrande anfört att detta medfört att vatten under en längre tid obehindrat kunnat rinna i den annars reglerade älvfåran och att ett nytt naturtillstånd börjat inträda, möjliggörande viss fiskvandring. Med beaktande härav och med hänsyn till att nu-

varande klassning av den ekologiska statusen förutsätter ett vandringshinder i form av en intakt damm finner mark-och miljödomstolen inte att anläggningen för närvarande utgör ett hinder att uppnå den i anledning av vattendirektivet föreskrivna miljökvalitetsnormen. Inte heller utgör överfallsdammen i nuvarande skick med vandringsmöjligheter för fisk och andra vattenlevande arter något hinder att bibehålla gynnsam bevarandestatus för skyddade arter i Natura 2000-området. Förutsättningar saknas således att bifalla Kammarkollegiets ansökan med stöd av punkten 7 i 24 kap. 3 § miljöbalken.

I punkt 8 stadgas en möjlighet att återkalla ett tillstånd i händelse av allvarligt försummat underhåll av en vattenanläggning. Kammarkollegiet har i denna del påtalat att kraftverket för närvarande inte kan drivas på grund av långvarigt eftersatt underhåll avseende överfallsdammen, intaget och själva kraftstationen. Jämtkraft AB har till bemötande gjort gällande att punkt 8 för sin tillämpning förutsätter miljömässiga olägenheter och att eftersatt underhåll utan sådana olägenheter aldrig kan läggas till grund för några sanktioner. I lagkommentaren Miljöbalken, del II, Norstedts Blå Bibliotek, avsnitt 24:13, uttalas bl.a. följande beträffande punkt 8: ”*Om underhållet av en vattenanläggning allvarligt försumrats kan det medföra så stora risker, exempelvis när det gäller en regleringsdam, att det kan finnas skäl att omedelbart återkalla tillståndet. Vid tillämpningen får man bedöma hur pass farlig situationen är men också hur pass grov försummelse det gäller och om missförhållandet kan väntas bli mera varaktigt.*”

I 11 kap. 17 § miljöbalken föreskrivs skyldighet för den som äger en vattenanläggning att underhålla den så att det inte uppkommer skada för allmänna eller enskilda intressen genom ändringar i vattenförhållandena. Mot denna bakgrund finner mark- och miljödomstolen Jämtkraft AB:s ståndpunkt som välgrundad. Mark- och miljödomstolen har vid företagen syn på platsen inte iakttagit förekomst av bristande underhåll som allvarligt riskerar att drabba annan än bolaget självt. Inte heller enligt denna punkt finns därför anledning att återkalla tillståndet.

Mark- och miljödomstolens överväganden innebär sammanfattningsvis att Kammarkollegiets ansökan ska avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se **bilaga 1** (DV425)

Överklagande senast den 9 juli 2014. Prövningstillstånd krävs.

På mark- och miljödomstolens vägnar

Göran Simonsson

Lars Nyberg

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Göran Simonsson, ordförande, rådmannen Lars Nyberg, tekniska rådet Ove Eriksson samt den särskilda ledamoten Roland Jansson.